

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Марий Эл

отдел образования Звениговского муниципального района

МОУ "Исменецкая СОШ"

СОГЛАСОВАНО

заместителем директора по УВР

 /Созонова О.П.

от «31» августа 2023 г.

Приказ № _____

УТВЕРЖДЕНО

директор МОУ "Исменецкая СОШ"

 /В.Л. Созонов

от «31» августа 2023 г.

Приказ № _____

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родное (марийское) чтение»

3 класс

с Исменцы 2023

Умылтарен возымаш

Тунеммашын цель ден задачиже- влак

Литератур лудмаш- тўналтыш школышто туныктымo тўн предмет кокла гыч иктыже. Шочмо марий йылмым нергелыме дене пырля тудо тунемшын шинчымашыжым ешара, уш- акылжым атыландараш полша да шўм-чон поянлыкшым арун есекмдара. Литератур лудмаш урокышто тунемшын пашаже сайын кая гын, моло предмет денат йоча нелылыкым шижаш ок тўнал.

Литеатур лудмаш урокышто тыгай цель- влак шындалтыт:

-чын, икшырымын писын, умылен да сылнын лудаш тунемаш, книгам кумылын да йўратен лудмашке куснаш, шкевуя ўкымылыде лудаш тўналасш, лудмо негызеш шке кутырымода возымо йылмым лывырташ;

-сылнымутым лудшыла, ум утларак пален налаш, творческий шўлышым кугемдаш; мутын сылнылыкшым шочыктышо вийжым шижаш; туныктен шогышо, тыгак научный шинчыйашым темлыше текст – влак дене пашам ышташ;

-сылнымутан текстын полшымыж дене тунемаш тўналше йочан кугу тўняште шкем кучен моштымo койышыжым почылтараш, порылык ден осаллыкым ойыркаласш, шуко йылман Российыште да вес эллаште илыше калык- влакын тўвыраштым пагалаш кумыландаш.

Литератур лудмаш урокын эн серыпле кўкшытан цельже:ушан- шотан лудшым шуарен кушташ. Лудмо негызеш йоча тек шке шинчымашыжым умбакыже нўлтен шога.Чыла тышке шуаш теве мо полшышаш: кажне кечын сайынрак да сайынрак лудын шогымо, лудмо але колыштмо произведенийым умылымо йўн- влакым пален налме, могай ум книга лекмым эскерен шогымо да шке гыч ойыркалыме, луде кодшо кечыште каньысырлыкым шижме.

Ончыктымo цель- влакыш шуаш манын, теве могай каштала гоч вончаш кўлеш:

1.Чын,писын, умылен да сылнын лудаш умбакыже туныкташ, мом лудмым ынлен шогаш, уш- акылым чын корно дене виктараш, утларак шонкаласш, шижаш, илаш туныкташ, а тидланже лудмашым да книгам пагалаш кумыландаш.тунемше тўрлў сынан книга дене палыме лийын шога гын, моло предмет денат пашажым саемден кертеш. Тунам тудо лудмашлан кўра огыл, а у шинчымашым погышашлан книга- влакым шерга, шке тўня умылымашым кугемда,шке кумылын тўрлў мутерым, справочникым кычалаш тўналеш.

2.Йылме лывыртывепашам у кўкшытышкў нўлталаш. Тидланже йоча мут шондыкшым сайынрак пойдарышаш, марий писатель ден поэт- влакын сылнымутышт гыч кунар- гынат кўсынлаш.

3.Сылнымут литературышто сўретлыме пўртўсын да илышын моторлыкшым, чеченлыкшым умылаш полша. Тунемше- влак литературым живопись да музык дене танастарен ончалын кертят: поэт ден иписатель- шамыч сылнылыкым мут дене тўрлат, художник- влак-чия дене,

композитор-шамыч – сем дене.Марий автор- влак могай сылнештарыме йӧн дене пайдаланат, палемден кодыман. Тунемше-шамыч сылнештарыме йӧн- влакым ойлымашыштышт. Возымашыштышт кучылташ кумыланыт гын, путырак сай лиеш.

4.Калык ойпого да сылнымут полшымо дене йоча-шамычын шӱмешышт поро шонымашден волгыдо шижмашым шытыктараш да вияндаш, ончыко илышлан шуарен шогаш.

Лудмаш урокын эше тыгыдырак сомылжат шагал огыл:

-марий писатель ден поэт-влак нергенум пален налаш,

-тӱрлӧ жанран произведений-шамычым ойыркалаш;

-лудмо да лончылымо сылнымутышто сӱретлыме персонажын образшым лончылаш, сай але уда койышыжым аклаш;

-ойлымашын да почеламутын ойыртежым шижаш тӱналаш;

-тестын сӧрал йылмыжым аклаш;

-порылан куан шижмашым, удалан келшыдыме койышым шочыкташ;

-Мӧнгыштӧ книгаг шкевуя лудмашке шуаш.

Литератур лудмаш программе тӱн шотышто марий калыкын ойпогыжлан да сылнымут мастар-влакын мурсаскаштан энерта. Тунемме книгашке пурышаш текст-шамыч социальный, этический да эстетический сынан улмышт дене чумыралтыт.Нуно шочмо элым, калыкым, йылмым йӧратыше тукумымончен куштымаште кугу суапым ыштышаш улыт.

Элнан ӱшанле эрге ден ӱдыр-влакшым шуарен куштымаште шочмо кундем, сар ден тыныс нерген сылнымутан лудмаш пале кышам кода. Тале писатель ден поэт-влакын возымышт, марий калыкын ойпогыжо, тыгак тудын лӱмлӧ енже, пайремже да модышыжо, илыш-йӱлаж нергентекст- влак кугу пайдам пуат.Мемнан пелен илыше пошкудо да финн- угор ешыш пурышотродо- тукум, руш да моло калык- влакын илышышт да сылнымутышт уш-акылыштым пойдарат.

Мутмастар-влакын серымышт пӱртӱсым, илышым да пашан пайдажым ужын да шижын мошташ, кумылым нӧлташ да шӱм- чоным аруэмдаш полшен кертыт. Идалык жап-влак нерген лудмо годым икшыве сылнылык тӱняште илышаш, тудын чонжо куанен юарлышаш.

Чыла класслаште кажне теме почеш уш- акылым вияндаш, йылмым лывырташ, илышлан ямдылалташ кугу йӧн ышталтеш. Сылнымут шочмо йылмын ямже дене тӱзлана. Тудын пылышнам шыматен йонгалтше онгыржо уло. Кажне гласный але согласный йӱкым чын каласен колташ туныктыде ок лий. Мут чондайымат эре пойдарен шогыман. Сылнымутышто вашлиялтше чаткан да мастарын чоным

предложенийым молан лончылаш да шке кутырмашке але серымашке пурташ огыл? Ойлымашын чоңалтмыжым. Ужаш- влакын икте- весышт дене кылдалтмыштым, почеламутын размержым, тудын семла йонгалтмыжым молан эскераш огыл?

Сылнымут шкенжын чеченлыкше дене одарлана. Йылмым кучылташ мастарын кучылтмо ойсавыртыш, сӧрастарен каласыме шомак- влак кугун пошат. Садлан танастарымашым, эптеттым, метафорым, гиперболым йоча- влаклан палдарен кодаш кӱлеш.

Лудаш да сылнымут лончылдаш урокын утларак жапше(30-35 минут) ойыралтшаш.

Произведенийым лончылышыла тунемше-влак текстын тӱн шонымашыжым муын моштышаш да ужаш-влак кокласе логический кылым рашемдышаш улыт. Герой-влакын пашаштым, койыш-шоктышыштым аклаш, персонажын молан тыге але вес семын ыштымыж нерген шке шонымашыштым луктын ойлаш тӱналыт. Текстлан пенгыдын энертен, литературный геройын образшым лончылыман. Посна персонаж нерген автор мом да кузе возен, лудын кодыман да геройын образшым иктешлыман. Лач тыге шоктмо годым икшывын кӧргешыже, ушешыже эн суапле шонымаш- влак ылыжшаш улыт

Сай книга дене кылым кучыдымо ен пиалдыме лиеш. Изишт годым лудаш она кумыланде гын, туныктымо йочана-влак куандыме радамаш логал кертят. Тыге ынже лий манын, лудмо южо текстым инсценироватлаш келша. Ик произведенийым тунемше-влак модын ончыктат, весым роль дене лудын пуат, кумшым герой лӱм дене каласкален кодат. Произведенийым умбакыже шуен але ойлымаш дене йомакым шке гыч шонен каласкалыкташ пайдале.

Лудмаш урок марий да руш йылме, природоведений, труд, музык, изоискусство урок- влак дене чак кылдалтеш. Музык ден изоискусство урок-влак нерген посна палемден кодыман. Лудшаш южо текстлан марий композитор-влак семым кельштарыме нерген ойлыде кодаш огеш лий. Художник- влакат марий сылнымут деч ӧрдыжтӧ огыт шого. Писатель ден поэтна- влакын портретыштым, южо текстлан сӱретым лач нуно ыштат. Лудмаш урокышто композитор ден художник- влакын произведенийыштым кучылтмо дене текст ешартыш шулдырым налеш.

Урокышто гына лудмо огеш сите. Йоча- влак мӧнгыштӧятыр марла книга , «Ямде лий» ден «Марий Эл» газетлам, «Кече» журналым лудын шогышаш улыт. Мо логалын, тудым ынышт луд манын, лӱмынак «внеклассный лудмаш» манме але мӧнгыштӧ лудмым виктарыме урок эртаралтеш. Тиде уроклан жап программыште ончыктымо шагат гыч налалтеш. III классыште тылзыште ик внеклассеый лудмаш урок темлалтеш.

Тунемме планыште литератур лудмашын верже.

Россий Федерациысе тунемме тӧнеж- влакын базисный планышт дене келшышын литератур лудмашлан III классыште 34 тунемме арня лиеш. Литератур лудмаш урок арнялан кокыт эртаралтеш. Тунемме ий мучко 68 шагат погынышаш.

Литератур лудмаш урокын лектышыже могай лийшаш.

Ушан-шотан айдемым шуарен куштымашым шотышко налаш гын, литератур лудмашурокрышто тунемме негызеш теве мо рашемдалтшаш:

-сайын тунеммаште да шкем умбакыже вияндымаште лудмашын кугу полышыжым шижын шогыман;

-тўня илышым да шкем шке пален налаш манын, эре лудын шогаш кўлым ушышто чарныде кучымаш;

-Марий Элысе, Российысе да вес эллесе кугезына-влакын пўлеклыме уш-акыл поянлыкышт дене палыме лиймаш;

-«сылнымутан произведений сымыктышын посна ужашыже» манмым умылымаш;

-сылнымутым тичмашнек авалтымаш;

-сылнымутым уло шўм-чон дене умылаш тыршымаш;

-шке шонымым радам дене почын пуымаш да ваш мутланыше енын уш погыжым пагалаш.

Урок деч посна моло годым литератур урокын лектышыже могай лийшаш:

-кўлеш шинчымашым пален налаш манын, тўрлў книга ден справочниклаште але Интернетыште келшыше материалым шкевуя кычалмаш;

-сылнымутан текстым лончылымо да умылтарыме годым логический ужаш- влаклан шеледымаш, планым чонымаш, сылнештарыме йўн – шамычым палемдымаш, шке шонымашым умылтарен да негызлен моштымаш;

-шке йырысе тўня дене ваш келшымаш кылым кучымо правил-влак дене палыме лиймаш;

-обществыште пенгыдемдалтше шкем кучымо правил-влак дене палыме лиймаш;

-весе-шамыч дене вашкыл кучымо негыз-влакым палымаш, группышто, тўшка пашаште шкем кучен моштымаш.

Лудмашын саскаже тыгай лийшаш:

-сайын да умылен лудмаш кўкшытышкў шумаш;

-тўкнылде лудмашке куснымаш, колыштмо але лудмо текстым умылымо йўн- шамычым палымаш;

-шкем ушан- шотан, творческий шўлышан лудшылан шотлымаш;

-произведенийсе персонаж але событий нерген каласкалымаш сынан тыгай текстым шке гыч чонен моштымаш, план почешсодержанийжым шке гыч каласкалымаш, шонкалымаш да описаний йөршан повествовательный текстым чонымаш;

-Тунемме почеламутым наизусть каласкалымаш, тунемше, тыгак ача-ава да туныктышо- влак ончыко изирак увертарымаш да ойлымаш шомак дене лекшаш.

Календарно-тематический планирование Лудшаш книга, 3 класс

№ п/п	Урокын темыже	Шагат	Жап
1	Калык ойпого. «Каза, тага да пырыс», «Йүксө үдыр». Марий калык йомак-влак		
2	«Рывыж ден киса», «Пий ден озаже», «Меран» йомак-влак		
3	Марий калык муро, мыскара, калыкмут, тушто, калык пале-влак		
4	А.Васильев «Ах, август», И.Васильев «Эныж погымо годым», А. Новиков «Чодыраште», «Лышташ», М.Емельянов «Чеверын, кенеж!»		
5	А.Мичурин_Азмекей «Шыже», Ю.Чавайн «Сентябрь», «Кайык-влак шыжым», В.Косоротов «Парентге пасушто»		
6	М.Колосов «Изи шоншо», В.Бианки «Меран, Кудыр, Маска да Йүштө Кугыза»		
7	Д.Исламов «Марий Эл Республикын гимнже», Осмин Йыван «Курымеш йөратена», Г.Алексеев «Эр»		
8	Б.Данилов «Вуетым саве», «Мемнан ялна»		
9	С.Вишневецкий «Шочмо мланде», Макс Майн «Шочмо йылме», А.Горохов «Йөратем»		
10	К.Васин «Йошкар-Ола», В.Иванов «Йошкар-Ола нерген муро», Л.Васильева «Лүмлө туныктышо»		
11	Дим.Орай «Первый лум», В.Изилянова «Первый лум», Ю.Чавайн «Теле», В.Даль «Икияш кугыза»		
12	Ю.Чавайн «Декабрь», А.Фёдоров «Йөратем мый сылне телым», И.Васильев «Водыр – уста ечызе»		
13	В.Дмитриев «Киса», А.Ягельдин «Кайык үстел», И.Крылов «Шудышырчык ден Кутко»		
14	Я. Пинясов «Могай лийман да могай лийман огыл», В.Крылов «Йөсө мо саламлалташ?»		
15	С.Григорьева-Сото «Йомшо чывиге»,		
16	А.Петров «Ший ручка» «Түңгалаш веле йөсө», Р.Петрова Кок койыш», «Те паледа мо?»		
17	А.Новиков «Сусыр куэ», Елин-Пелин «Ойгыш логалше мукш»		
18	В.Сави «Паша», В.Крылов «Шыжым пакчаште», «Шүклан – сливым» (болгар калык йомак), М.Емельянов «Його Япык»		
19	К.Мелихан «Пиал», А.М.Горькийын Максим эргыжлан возымо серышыже, А.Седугин «Чөгыт», В.Осеева «Пашам кузе ыштен улыда»		
20	А.Фёдоров «Кутко-влак», Л.Воронкова «Паша чоным куандара», Дим. Орай «Буй олыкышто»		
21	А. Букетов «Ава», С. Николаев «Авамлан», «Куку» (ненец калык йомак), В.Осеева «Эрге-влак»,		
22	Б. Данилов «Черет», М. Емельянов «Эн шерге мут», Э.Анисимов «Аванкидше», Ю.Артамонов «Ава»,		
23	В. Бианки «Шошо кунам түңгалеш?», Йыван Кырля «Шошо кече шырата», М. Казаков «шошо»		

24	В. Колумб «Шырчыкна», Ю. Чавайн «Май», М. Водрпьянов «108 минут мланде деч өрдыжтө», Б. Данилов «Эн тамле»		
25	М. Колосов «Поянлык», Г. Ладонщиков «Шүмбел Марий кундем», И. Шухши «Шояк»		
26	Ю. Петров «Юл воктене шонымаш», С. Шавлы «Мый улам Йошкар-Олаште», М. Рафиков «Пүнчө»		
27	М. Джалиль «Шошо», С. Шакир «Йыван Кырля», Ф. Исангулов «Кувавай»		
28	Х. Карим «Изак-шолякла келшымаш», М. Гафкри «Калыкем», М. Карим «Риссийын эргыже улам»		
29	Б. Данилов «Курымешлан чапнаже кодеш», А. Мичурин-Азмекей «Кыраш гын, кыраш!», С. Вишневский «Тушманым сенаш!», А. Бик «Партизанка Ольга Тихомирова»		
30	Ю. Артамонов «Марий муро», Ю. Корольков «Лёня Голиков», Г. Набатов «Ўдырлыкын патырлыкше»		
31	К. Курашкевич «Кум эрге», Н. Анхикова «Кинде шултыш», А. Бик «Тыныс лийже тўнямбалне», В. Дмитриев «Сенгеме кече», Ю. Артамонов «Мир»		
32	М. Шкетан «Якшывай», Ш. Осып «Шулдыран тагна-влак», «Кече, сай юж, яндар вўд», М. Казаков «Школ пакчаште», «Марий мландына»		
33	Осмин Йыван «Кролик», «Ошын койын полан пеледалтын», К. Беляев «Секрет», «Пакчаште»		
34	Идалык мучко лудмым иктешлымаш. Лудмаш техникым тергымаш		